

فصل اول: کلیات و طرح تحقیق

2-1-1: مقدمه	2
2-1: بیان مساله	2
3-1: اهمیت و ضرورت تحقیق	5
4-1: هدف کلی تحقیق	7
5-1: اهداف اختصاصی تحقیق	7
6-1: فرضیه ها	8
7-1: محدودیت های تحقیق	9
8-1: متغیرها	9
9-1: تعریف متغیرها	9

فصل دوم: مرور ادبیات تحقیق

1-2: مقدمه	13
2-2: صنعت گردشگری	13
3-2: انواع توریسم	15
4-2: اثرات اقتصادی گردشگری	15
5-2: برترین کشورهای توریستی جهان در سال 2008	17
6-2: وضعیت صنعت توریسم در ایران	18
7-2: ورزش	19
8-2: صنعت ورزش	19
9-2: اثرات اقتصادی ورزش	20
10-2: وجه تلاقی ورزش و جهانگردی - صنعت جهانگردی ورزشی	21
11-2: تعاریف گردشگری ورزشی	23
12-2: انواع گردشگری ورزشی	26
13-2: رابطه ی بین گردشگری، گردشگری ورزشی و رویدادهای ورزشی	27
14-2: اهمیت گردشگری ورزشی	31
15-2: اثرات مختلف گردشگری ورزشی	32
16-2: تأثیرات اقتصادی گردشگری ورزشی	32

33.....	17-2: تاریخچه ی بررسی اثرات اقتصادی ورزش
34.....	18-2: مدل های اقتصادی برآورد اثرات اقتصادی گردشگری ورزشی
35.....	1-18-2: مدل تجزیه و تحلیل داده - ستانده
36.....	2-18-2: مدل CUM
37.....	3-18-2: مدل REMI
37.....	4-18-2: مدل IMPLAN
38.....	5-18-2: مدل برآورد اثرات اقتصادی رویدادهای ورزش / تفریحی / فرهنگی دکتر ون بلارکوم
41.....	19-2: پیشینه ی تحقیق
42.....	1-19-2: تحقیقات خارجی
52.....	2-19-2: تحقیقات داخلی
54.....	20-2: جمع بندی

فصل سوم: روش تحقیق

57.....	1-3: مقدمه
57.....	2-3: روش و طرح تحقیق
57.....	3-3: جامعه ی آماری
58.....	4-3: نمونه ی آماری
59.....	5-3: ابزار جمع آوری اطلاعات
59.....	6-3: روش گردآوری داده ها
61.....	7-3: روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

فصل چهارم: یافته های تحقیق

63.....	1-4: مقدمه
63.....	2-4: توصیف داده ها
68.....	3-4: یافته های تحقیق
74.....	4-4: جمع بندی

فصل پنجم: بحث و نتیجه‌گیری

76.....	1-5: مقدمه
76.....	2-5: خلاصه‌ی تحقیق
78.....	3-5: نتایج تحقیق
79.....	4-5: بحث و نتیجه‌گیری
82.....	5-5: پیشنهادهای تحقیق
82.....	1-5-5: پیشنهادهای کاربردی
83.....	2-5-5: پیشنهادهای پژوهشی

فهرست جداول

صفحه	عنوان
18	جدول 2-1: 10 کشور برتر جهان از نظر جذب توریست.....
29	جدول 2-6: تعداد شرکت کنندگان و میزان جذب گردشگران در المپیک ها
64	جدول 4-1 ویژگی های فردی آزمودنی ها
65	جدول 4-2. سن و سابقه ی ورزشی افراد به تفکیک گروه ها.....
66	جدول 4-3. سطح تحصیلات افراد به تفکیک گروه ها
67	جدول 4-4. درآمد گردشگری ورزشی حاصل از بخش های مختلف.....
68	جدول 4-5 آزمون کلموگروف اسمیرنوف جهت بررسی همگنی داده ها.....
69	جدول 4-6 رابطه ی برآوردشده بین درآمد گردشگری ورزشی و صنعت هتلداری
69	جدول 4-7 سهم اثر صنعت هتلداری در درآمد گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال
70	جدول 4-8 رابطه ی برآوردشده بین درآمد گردشگری ورزشی و صنعت حمل و نقل هوایی
70	جدول 4-9 سهم اثر صنعت حمل و نقل هوایی در درآمد گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال
71	جدول 4-10 رابطه ی برآوردشده بین درآمد گردشگری ورزشی و صنعت حمل و نقل درون شهری
71	جدول 4-11 سهم اثر صنعت حمل و نقل درون شهری در درآمد گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال
71	جدول 4-12 رابطه ی برآوردشده بین درآمد گردشگری ورزشی و صنعت مواد غذایی
72	جدول 4-13 سهم اثر صنعت مواد غذایی در درآمد گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال
72	جدول 4-14 رابطه ی برآوردشده بین درآمد گردشگری ورزشی و بازدید از اماکن
73	جدول 4-15 سهم اثر بازدید از اماکن در درآمد گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال
73	جدول 4-16 رابطه ی برآوردشده بین درآمد گردشگری ورزشی و خرید سوغاتی
74	جدول 4-17 سهم اثر خرید سوغاتی در درآمد گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال
74	جدول 4-18 بررسی تغییرات GDP بین سالهای 1386-1388

فهرست اشکال

صفحه

عنوان

-
- شکل 1-2: جریان گردش درآمد در اقتصاد از طریق صنعت جهانگردی 17
- شکل 2-2: تعامل دو حیطه ی گردشگری و ورزش 22
- شکل 2-3: انواع گردشگری ورزشی 26
- شکل 1-4: تعداد گردشگران ورزشی به تفکیک سمت و گروهها 64

فصل اول

کلیات و طرح تحقیق

1-1. مقدمه

امروزه صنعت نوین گردشگری ورزشی¹ یکی از اقتصادی‌ترین فعالیت‌ها در فرایند رشد ملی کشورها به‌ویژه از جهت اشتغال و درآمدزایی و رونق مناطق مختلف تلقی می‌شود. جاذبه‌های گردشگری زیاد ایران، به اذعان کارشناسان گردشگری در داخل و خارج، کشور ما را در میان ده کشور برتر دنیا از لحاظ جاذبه‌های توریستی قرار داده است. از طرف دیگر رویدادهای ورزشی، به‌ویژه در سطح بین‌المللی می‌تواند نقش مؤثری در معرفی این جاذبه‌ها داشته و پتانسیل قوی برای جذب گردشگر در آینده ایجاد کند.

رابطه‌ی متقابل ورزش و گردشگری در دنیای امروز خیلی به هم نزدیک شده است. ورزش و برگزاری رویدادهای ورزشی به رشد گردشگری کمک می‌کند و متقابلاً ورزش هم یکی از فعالیت‌های مهم گردشگران بوده و لذا گردشگری هم باعث رشد ورزش می‌شود.

در این میان اثرات مختلف گردشگری ورزشی، به‌ویژه اثرات ارزشمند اقتصادی آن برای جوامع میزبان رویدادهای ورزشی، موضوع مورد علاقه‌ی محققان بسیاری در جهان بوده است و نتایج حاصل از تحقیقات آنها، نقش مؤثری در ایجاد انگیزه در دولتمردان و سیاستگذاران برای تلاش در کسب میزبانی رویدادهای مختلف ورزشی داشته است.

1-2. بیان مساله

گردشگری و استفاده از اوقات فراغت به عنوان ابزاری روحیه ساز و مفرح در جهت رضایت انسان به منظور افزایش کیفیت زندگی و توجه به نیازهای ثانویه نوع بشر شناخته می‌شود. امروزه، افزایش جمعیت، افزایش رفاه عمومی، پیشرفت علوم و فنون، افزایش اوقات فراغت، تفکیک مقوله‌ی کار و فراغت و... همه و همه باعث رشد روزافزون سفر و گردشگری شده است و کشورهای جهان به این واقعیت دست یافته‌اند که توجه ویژه به صنعت گردشگری و تلاش در جهت توسعه‌ی این صنعت باعث کسب درآمدهای هنگفتی می‌شود. در عصر جدید، توریسم به بزرگ‌ترین صنعت جهان مبدل شده است. این صنعت 11 درصد تولید ناخالص² GDP در جهان را ایجاد نموده و 200 میلیون شاغل دارد که معادل یک نفر از هر 12 نفر شغل است [33].

1 - Sport Tourism

2 - Gross Domestic Product

بسیاری از کشورهای صنعت توریسم را منبع اصلی درآمد، اشتغال زایی، رشد بخش خصوصی و توسعه‌ی زیرساخت‌ها می‌دانند [26]. کشور فرانسه در سال 2006 با جذب 77 میلیون توریست، که بیشتر از جمعیت خود آن کشور می‌باشد، در رتبه‌ی اول جذب توریست جهان قرار گرفت و درآمد ارزی معادل 44 میلیارد دلار از این طریق کسب کرد [2].

از طرفی، ورزش و تفریحات سالم نیز در کشورهای توسعه یافته به عنوان یک صنعت مهم و عامل اثرگذار در رشد اقتصاد ملی تا حد زیادی مورد توجه است و یکی از بزرگ‌ترین و درآمدزاترین صنایع در قرن 21 به شمار می‌رود [21].

مسابقات ورزشی در جهان، تأثیرات اقتصادی قابل توجهی برای کشور و منطقه‌ی میزبان دارد. به عنوان مثال مسابقات جام ملت‌های اروپا (یورو 2008)¹ که به طور مشترک در سوئیس و اتریش برگزار شد، درآمدزایی زیادی برای دو کشور داشت و توانست آسیب‌های اقتصادی ناشی از بحران‌های مالی جهانی را بر اقتصاد آنها کمتر کند. ارزش اقتصادی این بازی‌ها برابر 1/4 میلیارد یورو گزارش شده است که بیشتر از 470 میلیون یورو از آن، به طور مستقیم بر اقتصاد سوئیس و اتریش اثر گذاشته است [37]. گردشگری ورزشی که حاصل تلفیق دو صنعت گردشگری و ورزش است، منبعی سرشار از سود و درآمد است. گردشگری ورزشی تجارتی چند میلیون دلاری است که دارای سریع‌ترین رشد، یعنی نزدیک به 4/5 تریلیون دلار در سطح جهان بوده و انتظار می‌رود تا سال 2011 میلادی حدود 10 درصد اقتصاد محلی را دربرگیرد [28].

کشور پهناور ما ایران با دارا بودن جاذبه‌های طبیعی، فرهنگی، تاریخی و سیاحتی فراوان و برخوردار بودن از آب و هوای مناسب و چهار فصل، به عنوان کشوری توانمند و دارای شرایط مناسب برای جهانگردان، می‌تواند قطبی مهم در صنعت توریسم به حساب آید. نتایج تحقیقات گوناگون حاکی از آن است که به ازاء هر 10 نفر جهانگرد خارجی یا 30 توریست داخلی، که وارد کشور ما می‌شوند، یک شغل ایجاد می‌گردد. همچنین براساس آمار و شواهد موجود ورود هر جهانگرد به کشور، درآمد ارزی برابر با 20 بشکه نفت تولید می‌کند [3].

بر اساس برنامه‌ی چهارم توسعه، کشور ایران باید تا پایان سال 1388 سالانه میزبان 5 میلیون گردشگر باشد، رقمی که باید تا پایان سال 2024 به رقمی معادل 20 میلیون نفر در سال برسد و در این میان نمی‌توان از سهم و جایگاه ورزش و برگزاری تورنمنت‌های ورزشی به سادگی گذشت [36]. این درحالی است که آمارها، گویای جایگاه نازل صنعت توریسم در کشور و سهم یک درصدی ایران از سبد گردشگری جهانی است. براساس اعلام سازمان جهانی جهانگردی، این صنعت در سال 2008 با ایجاد 856 میلیارد دلار درآمد در سطح جهان، توانسته 10/3 درصد از سهم محصول ناخالص داخلی GDP دنیا را به خود اختصاص دهد [14].

استان آذربایجان شرقی با توجه به وجود بناهای تاریخی و مراکز گردشگری، دارا بودن آب و هوای مناسب و چهار فصل، وجود راهها و شبکه‌های ارتباطی مناسب و نیز مراکز اقامتی مطلوب در مرکز استان، یکی از مراکز مهم توریستی کشور می‌باشد [8].

شرایط ویژه‌ی آب و هوای منطقه و داشتن هوای خنک و مطبوع در ماه‌های گرم سال و بهره‌گیری از شرایط منحصر به فرد برای ورزش‌های زمستانی در بیشتر فصول، موقعیتی استثنایی به این استان بخشیده است که می‌تواند در بخش جذب توریست ورزشی امتیازی بی‌نظیر محسوب گردد. علی‌رغم فرصت‌های موجود به نظر می‌رسد که این استان هنوز جایگاه خود را در استفاده و بهره‌برداری از این امکانات بی‌بدیل پیدا نکرده است. متأسفانه به علت کمبود آمار و اطلاعات در کشور و استان ما در زمینه‌ی گردشگری ورزشی و تأثیرات مختلف آن و به‌ویژه اثرات اقتصادی حاصل از گردشگری ورزشی، این صنعت مهم و پویا آنچنان‌که باید مورد توجه واقع نشده و این منبع درآمدی مورد غفلت واقع شده است.

بنابراین مطالعه و اندازه‌گیری میزان اثرات اقتصادی توریسم ورزشی در کشور جهت تبیین اهمیت توجه به این مقوله‌ی مهم برای آگاهی تصمیم‌گیران و سیاست‌گذاران از ضرورت بالایی برخوردار است. با توجه به اهمیت و نقش صنعت گردشگری ورزشی در توسعه و بالندگی منطقه و نبود مطالعات انجام شده در این زمینه، محقق بر آن شد تا با بررسی تأثیرات اقتصادی گردشگری ورزشی حاصل از یک رویداد ورزشی در استان آذربایجان شرقی، گامی مثبت در جهت کمک به جریان توسعه‌ی استان بردارد.

مسابقات لیگ برتر فوتبال در ایران را می‌توان یکی از پرطرفدارترین و درآمدزاترین رشته‌های ورزشی در سطح کشور دانست که همه ساله به صورت رفت و برگشت برگزار می‌گردد. این مسابقات در سال 1388 با حضور 18 تیم برگزار شد و تیم تراکتورسازی به عنوان یکی از پرطرفدارترین تیم‌های لیگ 1388 بعد از 8 سال پا به عرصه‌ی مسابقات گذاشته و توانست با انبوه هواداران خود تحرک و نشاط مضاعفی به مسابقات لیگ برتر فوتبال اضافه کند.

میزبانی این مسابقات به عنوان یک رویداد مهم ورزشی برای استان در سال 1388 فرصتی بود تا محقق بتواند با بررسی اثرات اقتصادی گردشگری ورزشی حاصل از این مسابقات به اهداف تحقیق خود نزدیک شود.

با توجه به آنچه گذشت، مهم‌ترین سوالات قابل طرح عبارتند از:

1- تعداد گردشگران ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال در سال 1388 چند نفر بوده است؟

2- سهم این گردشگران ورزشی، از کل گردشگران استان در سال 1388 چقدر است؟

3- گردشگری ورزشی حاصل از این مسابقات در استان در سال 1388 چقدر درآمد داشته است؟

4- میزبانی این مسابقات چه اثراتی بر صنعت هتلداری، حمل و نقل و تغذیه و.. استان داشته است؟

5- آیا میزبانی چنین مسابقاتی باعث افزایش بازدید از اماکن تاریخی، فرهنگی استان می‌شود؟

6- آیا میزبانی این‌گونه مسابقات تأثیری بر رونق صنایع دستی و سوغاتی استان دارد؟

1-3. اهمیت و ضرورت تحقیق

پایان‌پذیر بودن ذخایر و منابع اقتصادی مانند نفت و گاز، کشورهای مختلف را برآن داشت تا برای کسب درآمد بیشتر، به صنایع اشتغال‌زا و پرمنفعت روی آورند. در این میان صنعت گردشگری سومین فعالیت اقتصادی پیشرو و درحال توسعه‌ی جهان است که پس از صنایع نفت و خودروسازی، باعث افزایش درآمد بسیاری از کشورهای دنیا حتی مناطقی که منابع اقتصادی چندانی ندارند شده است.

به عنوان مثال، در جریان برگزاری مسابقات المپیک 2008 پکن، حدود 450 تا 500 هزار توریست خارجی و 2/5 میلیون توریست از خود کشور چین وارد پکن شدند [83].

ایران به دلیل تنوع آب و هوایی می تواند امکان برگزاری مسابقات و اردوهای بسیاری از تیم های آسیایی و اروپایی را داشته باشد [3]. با این وجود، جایگاه ایران با جذب 500 هزار نفر توریست ورزشی در سال رتبه بیست و سوم جهان است [11].

استان آذربایجان شرقی با توجه به زیرساخت های موجود در آن می تواند سهم بسزایی در توسعه گردشگری ورزشی و متعاقباً صنعت گردشگری کشور داشته باشد.

از مجموع 58 شهر استان، سرانه ی ورزشی 20 شهر بالای یک متر مربع بوده و جلوتر از برنامه ی چهارم توسعه قرار دارد و تا پایان سال 1388 سرانه ی ورزشی 50 درصد شهرهای استان به بالای یک متر مربع می رسد [23].

این استان در سال 1387، میزبانی 25 مسابقه ی قهرمانی کشوری، 6 مسابقه ی بین المللی و 154 مسابقه ی انتخابی استانی را عهده دار بوده است [16].

همچنین این استان با دارا بودن 296 باب اماکن ورزشی به مساحت 924889 متر مربع، 172 سالن ورزشی، 20 استخر ورزشی، 103 زمین ورزشی و 2 مجموعه ی بزرگ ورزشی [5]، یکی از قطب های ورزشی کشور به حساب می آید؛ ولی متأسفانه در زمینه ی میزان گردشگران این بخش و اثرات اقتصادی آن بر روی منطقه تاکنون تحقیقی صورت نگرفته است. با توجه به عدم وجود اطلاعات کافی در زمینه ی میزان تأثیرات مثبت میزبانی مسابقات، رویدادها و اردوهای ورزشی از جنبه های مختلف، به ویژه تأثیرات اقتصادی آنها در کشور، جای خالی تحقیقی جامع که بتواند اطلاعات مفیدی در این زمینه جهت آگاهی مدیران و دست اندرکاران ورزشی و گردشگری ارائه دهد، احساس می گردد.

لذا در تحقیق حاضر محقق بر آن است تا با تعیین تعداد گردشگران ورزشی و میزان تأثیرات اقتصادی گردشگری ورزشی حاصل از برگزاری یک رویداد همچون مسابقات لیگ برتر فوتبال در سطح استان آذربایجان شرقی، گامی در جهت تبیین اهمیت این صنعت روبه رشد و توجیه مدیران و دست اندرکاران جهت برنامه ریزی برای رشد و اعتلای آن در کشور بردارد.

این تحقیق می‌تواند دانش موجود در زمینه‌ی گردشگری ورزشی و تأثیرات مثبت اقتصادی آن را افزایش داده و نقش مرجع و منبع را برای استفاده دست‌اندرکاران ورزش و جهانگردی داشته باشد. نتایج حاصل از این تحقیق می‌تواند برای مدیران ورزشی، مدیران و برگزارکنندگان رویدادهای ملی و بین‌المللی، مسئولان سازمان میراث فرهنگی و گردشگری، سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و مدیران و برنامه‌ریزان شهری و استانی مفید باشد. چراکه با مشخص شدن تأثیرات اقتصادی مثبت میزبانی مسابقات ملی و بین‌المللی در سطح استان، توجیه و زمینه‌ی لازم برای سرمایه‌گذاری، توسعه‌ی زیرساخت‌ها و انگیزه‌ی لازم برای تلاش جهت کسب میزبانی مسابقات مختلف ملی و بین‌المللی در بین مدیران و مسئولان و به تبع آن رشد اقتصادی منطقه فراهم می‌گردد.

1-4. هدف کلی تحقیق

تعیین تأثیرات اقتصادی گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال در استان آذربایجان شرقی در سال 1388

1-5. اهداف اختصاصی تحقیق

- 1) تعیین میزان تأثیر میزبانی مسابقات لیگ برتر فوتبال بر افزایش تعداد توریست در استان
- 2) تعیین میزان درآمد حاصل از گردشگری ورزشی ناشی از مسابقات لیگ برتر فوتبال در استان در سال 1388
- 3) تعیین سهم گردشگران ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال از کل گردشگران استان
- 4) تعیین سهم درآمد گردشگری ورزشی حاصل از میزبانی مسابقات لیگ برتر فوتبال از تولید ناخالص داخلی (GDP) استان
- 5) تعیین سهم صنعت هتلداری استان از درآمد گردشگری ورزشی حاصل از میزبانی مسابقات لیگ برتر فوتبال
- 6) تعیین سهم صنعت حمل و نقل (هوایی، زمینی، ریلی) استان از درآمد گردشگری ورزشی حاصل از میزبانی مسابقات لیگ برتر فوتبال
- 7) تعیین سهم صنعت حمل و نقل درون شهری استان از درآمد گردشگری ورزشی حاصل از میزبانی مسابقات لیگ برتر فوتبال

8) تعیین سهم صنعت مواد غذایی استان از درآمد گردشگری ورزشی حاصل از میزبانی مسابقات لیگ برتر فوتبال

9) تعیین میزان تأثیر گردشگری ورزشی حاصل از میزبانی مسابقات لیگ برتر فوتبال بر میزان بازدید از اماکن تاریخی، فرهنگی و هنری استان

10) تعیین میزان تأثیر گردشگری ورزشی حاصل از میزبانی مسابقات لیگ برتر فوتبال بر میزان بازدید از جاذبه‌های طبیعی استان

11) تعیین میزان تأثیر گردشگری ورزشی حاصل از میزبانی مسابقات لیگ برتر فوتبال بر میزان خرید محصولات سوغاتی استان

1-6. فرضیه‌ها

1. بین درآمد گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال و صنعت هتلداری استان رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

2. بین درآمد گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال و صنعت حمل و نقل (هوایی، زمینی و ریلی) استان رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

3. بین درآمد گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال و صنعت حمل و نقل درون‌شهری استان رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

4. بین درآمد گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال و صنعت مواد غذایی استان رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

5. بین گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال و تعداد بازدیدکنندگان از اماکن تاریخی، فرهنگی، هنری و جاذبه‌های طبیعی استان رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

6. بین گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال و رونق خرید محصولات سوغاتی استان رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

7. گردشگری ورزشی حاصل از مسابقات لیگ برتر فوتبال موجب افزایش تولید ناخالص داخلی GDP استان می‌شود.

7-1. محدودیت های تحقیق

باتوجه به تعریف، تماشاگران رویدادهای ورزشی که از خارج از استان وارد استان می‌شوند، برای اینکه جزو گردشگران ورزشی حساب شوند، باید شرط حداقل یک شب اقامت در استان را داشته باشند. در تحقیق حاضر پس از توزیع پرسشنامه در میان تماشاگران و نیز تحقیق از مراکز اقامتی استان، مشخص گردید که اکثر تماشاگران رقابت‌های لیگ برتر فوتبال که به میزبانی استان انجام می‌شد، فاقد شرط یک شب اقامت در استان بودند، و اندک تماشاگرانی که احتمالاً شب را در خانه‌ی فامیل یا اقوام خود سپری می‌کردند، جزو محدودیت‌های تحقیق به حساب می‌آیند.

8-1. متغیرها

متغیر ملاک: اثرات اقتصادی گردشگری ورزشی
متغیر پیش بین: برگزاری مسابقات لیگ برتر فوتبال در استان آذربایجان شرقی

9-1. تعریف متغیرها

گردشگری¹: توریسم کارهایی است که فرد در مسافت و در مکانی خارج از محیط عادی خود انجام می‌دهد این مسافت بیش از یک سال طول نمی‌کشد و هدف آن تفریح، تجارت و یا فعالیت‌های دیگر است (سازمان جهانی جهانگردی²) [135].

گردشگری ورزشی³: مشارکت در حرکت‌های مختلف ورزشی فعال یا غیر فعال و طریق سازماندهی عوامل اقتصادی- تجاری از کشور مبدأ به کشور مقصد و سفرهای پیش آمده در این میان را توریسم ورزشی می‌نامند [36].

در تحقیق حاضر منظور از گردشگری ورزشی مشارکت در مسابقات لیگ برتر فوتبال در استان آذربایجان شرقی بعنوان ورزشکار، مربی، سرپرست و یا همراه تیم‌های مهمان در استان می‌باشد.

- **گردشگر ورزشی⁴:** گردشگر ورزشی شخصی است که توسط یک تور ورزشی از رشته‌ی ورزشی مورد دلخواه به عنوان تماشاچی همانند بازی‌های آسیایی، جهانی، بازی‌های المپیک و یا بازی‌های ویژه‌ی بانوان بازدید نماید یا تمایل دارد که در رویدادهای ورزشی شرکت کند [36].

1 - Tourism
2 - World Tourism Organization (WTO)
3 - Sport Tourism
1- Sport Tourist

- گردشگران ورزشی بازدیدکنندگان موقتی که حداقل 24 ساعت در محل برگزاری یک رویداد ورزشی اقامت کنند و هدف اصلی آنها حضور در یک رویداد ورزشی باشد، و در عین حال جذابیت‌های ثانویه‌ای نیز برای آنها وجود داشته باشد [39 به نقل از 105].

در تحقیق حاضر منظور از گردشگر ورزشی، ورزشکاران، مربیان، سرپرستان، همراهان و تماشاگران تیم‌های مهمان شرکت‌کننده در مسابقات لیگ برتر فوتبال در استان آذربایجان شرقی می‌باشد.

تأثیرات اقتصادی¹: در این تحقیق منظور از تأثیرات اقتصادی، میزان درآمدزایی مستقیم برگزاری مسابقات لیگ برتر فوتبال بر صنایع هتلداری، حمل و نقل، حمل و نقل درون‌شهری، مواد غذایی، محصولات و صنایع دستی و سوغاتی استان آذربایجان شرقی می‌باشد.

لیگ برتر فوتبال²: لیگ برتر فوتبال، بالاترین سطح مسابقات باشگاهی فوتبال در کشور می‌باشد که در ایران این لیگ در سال 1388 با حضور 18 تیم برگزار شد و هر تیم 17 میزبانی را برعهده داشت.

درآمد گردشگری ورزشی³: مراد از درآمد گردشگری ورزشی در تحقیق حاضر، کل درآمدهای حاصل از هزینه‌کرد تیم‌های لیگ برتر مهمان در استان آذربایجان شرقی در بخش‌های هزینه‌ای حمل و نقل، حمل و نقل درون شهری، هتلداری، مواد غذایی، سوغاتی و متفرقه در سال 1388 می‌باشد.

صنعت هتلداری⁴: صنعت هتلداری یکی از زیربناهای اساسی جذب و توسعه توریسم و گردشگری است. در اهمیت آن به غیر از ارزآوری همین بس که بگوییم این صنعت نشان هویت ملی است. هتل در یک نگاه می‌تواند چکیده اندیشه، تاریخ، فرهنگ و هنر، رسم و سنت و طبع و طبخ ملی و بومی باشد. در تحقیق حاضر منظور از صنعت هتلداری، هتل‌های محل اقامت تیم‌های مهمان در استان آذربایجان شرقی و درآمدهای حاصل برای این صنعت از طریق هزینه‌کرد تیم‌ها در آن هتل‌ها می‌باشد.

صنعت حمل و نقل⁵: مراد از حمل و نقل، انتقال انسان و کالا است از جایی به جای دیگر که به چند بخش جاده‌ای، ریلی، دریایی و هوایی تقسیم می‌شود. در این تحقیق منظور از صنعت حمل و نقل وسیله‌ی حمل و نقل استفاده شده توسط تیم‌های مهمان برای ورود به استان آذربایجان شرقی جهت

2- Economical impacts

2 - Football Super League

3 - Sport tourism income

4 - Hotel industry

5 - Transportation industry

برگزاری مسابقات لیگ برتر فوتبال در سال 1388 و درآمد حاصل از هزینه‌ی تیم‌ها در این بخش می‌باشد.

صنعت حمل و نقل درون شهری¹: مراد از حمل و نقل درون شهری در این تحقیق، وسیله‌ی حمل و نقل کرایه شده از سوی تیم‌های مهمان در استان برای حمل و نقل در داخل استان و درآمد حاصل برای استان از طریق هزینه‌ی تیم‌ها در این بخش می‌باشد.

صنعت مواد غذایی²: صنعت مواد غذایی یک مجموعه تجارت جهانی در جهت تأمین غذا برای جمعیت جهان می‌باشد. در این تحقیق منظور از صنعت مواد غذایی، صنعت تأمین کننده‌ی مواد غذایی تیم‌های مهمان مسابقات لیگ برتر فوتبال در سال 1388 و درآمدهای حاصل برای این صنعت از طریق هزینه‌کرد تیم‌ها در این بخش می‌باشد.

محصولات سوغاتی³: محصولات سوغاتی هر منطقه، تولیدات و صنایع دستی هستند که به خاطر انحصار تولید در آن منطقه و یا کیفیت و مرغوبیت ویژه در آن منطقه معروف هستند. استان آذربایجان شرقی دارای محصولات سوغاتی و صنایع دستی متنوعی است همچون فرش، قالیچه، شیرینی، آجیل، کفش و محصولات چرمی و . . . که در این تحقیق منظور از محصولات سوغاتی، همان محصولات و سوغاتی‌های استان و درآمد حاصل برای استان از طریق هزینه‌ی گردشگران ورزشی در این بخش می‌باشد.

1 - Inner-city transportation industry

2 - Food industry

3 - souvenirs

فصل دوم

مرور ادبیات تحقیق

2-1. مقدمه

در این فصل به منظور پرداختن به موضوع اصلی بحث این پژوهش که همانا اثرات اقتصادی گردشگری ورزشی می‌باشد، مروری کلی بر مقوله‌های گردشگری و ورزش به صورت عام و تعاریف، مفاهیم، انواع و اثرات مختلف آن‌ها خواهد شد و سپس تلفیق گردشگری و ورزش که پیامد آن صنعت گردشگری ورزشی است مورد بحث قرار خواهد گرفت. امید است مجموعه‌ی این مباحث به درک و شناخت بهتر مقوله‌ی گردشگری ورزشی و متغیرهای آن در جهت پیشبرد اهداف تحقیق، کمک نماید.

2-2. صنعت گردشگری

واژه توریسم "Tourism" بر گرفته از واژه‌ی لاتین "Tonar" و واژه‌ی یونانی "Tornos" که به معنی چرخ یا شیئی مدور است که حول یک محور مرکزی حرکت می‌کند و پسوند "ism" به عنوان یک عمل یا فرآیند تعریف می‌گردد. و در نتیجه واژه‌ی توریسم به معنی فرآیند ترک و بازگشت به نقطه‌ای مشابه می‌باشد و یک تور سفری است که به نقطه‌ی اولیه‌ی آن بر می‌گردد [24].

گردشگری دارای مفاهیم و تعاریف متفاوتی از دیدگاه صاحب‌نظران مختلف است؛ که با جستجو در منابع و متون مختلف در این زمینه می‌توان تعاریف متفاوتی را مشاهده نمود. به چند نمونه از این تعاریف اشاره می‌شود:

در کنفرانس جهانگردی که در سال 1980 در مانیل فیلیپین برگزار شد، اهمیت توریسم و تأثیرات گسترده و فزاینده‌ی آن چنین بیان شد:

- توریسم فعالیتی است که به علت اثرات مستقیم آن بر بخش‌های فرهنگی، آموزشی و اقتصادی جوامع بشری و روابط بین‌الملل، برای حیات ملت‌ها ضروری است.

در کنفرانس بین‌المللی گردشگری سال 1991 در اتاوا کانادا که از سوی سازمان جهانی گردشگری برگزار گردید، تعریف زیر برای گردشگری ارائه گردید:

- فعالیت‌های افرادی که به منظور تفریح، کار و اهداف دیگر به خارج از محیط زندگی معمول خود سفر و اقامت کرده و این اقامت بیش از یک سال متوالی طول نمی‌کشد.

این تعریف، توریسم را شامل طیف گسترده‌ای از فعالیت‌ها دانسته و از درک عمومی از توریسم که آن را تنها محدود به فعالیت‌های تعطیلات می‌داند، فراتر می‌رود.

در سال 1999 نیز این تعریف از سوی سازمان جهانی گردشگری برای توریسم ارائه گردید:

- توریسم کارهایی است که فرد در مسافرت و در مکانی خارج از محیط عادی خود انجام می‌دهد. این مسافرت بیش از یک سال طول نمی‌کشد و هدف آن تفریح، تجارت و یا فعالیت‌های دیگر است [134].

- پروفسور هانزیکر و پروفسور کراف¹ تعریف فنی زیر را از گردشگری ارائه داده‌اند:
- گردشگری کلیه‌ی روابط و پدیده‌هایی است که از اقامت افراد غریبه ناشی می‌شود. این اقامت به معنی ایجاد یک اقامت دائمی نبوده و ارتباطی با فعالیت‌های درآمدزا ندارد [41].
- انجمن گردشگری بریتانیا نیز گردشگری را بدین صورت تعریف کرده است:
- گردشگری حرکت کوتاه مدت و موقت مردم به مقصدهایی خارج از محل معمول زندگی و کار آنهاست و آنها در حین اقامت در آن مقاصد فعالیت‌ها، بازدیدها و گردش‌هایی را با اهداف مختلف انجام می‌دهند.
 - گردشگری: سفر یا جابه‌جایی موقت از محل مبدأ (محل کار و زندگی) به صورت انفرادی یا گروهی به مقصدی مشخص است که به صورت تجاری یا غیرتجاری و به منظور بازدید از مناطق دیدنی، استفاده ای طبیعی، ورزشی، درمانی، فرهنگی، علمی، تاریخی، مذهبی و علمی انجام گیرد؛ به گونه‌ای که این اقامت کم تر از 24 ساعت نباشد و بیش از شش ماه نیز به درازا نکشد [28].
 - گردشگری: عبارت است از فعالیت افرادی که برای استراحت، تفریح، دیدار دوستان و خویشاوندان، تجارت و امور حرفه‌ای درمان بیماری، انگیزه‌های مذهبی و زیارتی و مانند این‌ها به خارج از محیط زندگی خویش سفر می‌کنند و حداقل یک شب و حداکثر برای یک سال به طور متوالی در آنجا به سر می‌برند [34].
 - گردشگر: کسی است که برای مدت دست کم یک شب و نه بیش از یک سال به محلی غیر از وطن یا محل سکونت معمول خود مسافرت می‌کند و هدف او کارکردن و کسب درآمد در آن محل نیست. این تعریف شامل کسانی می‌شود که برای تفریح، گردش و گذراندن تعطیلات، دیدار از دوستان و بستگان، کارهای تجاری و حرفه‌ای، درمان، زیارت و برای تأمین هدف‌های دیگر به مسافرت می‌روند [26].
- گردشگری در حال تبدیل شدن به نخستین صنعت درآمدزای جهان است. رشد چشم گیر و صعودی گردشگری در دنیا حاکی از آن است که اقتصاد آینده تا اندازه‌ی بسیاری متعلق به این صنعت خواهد بود. در واقع، گردشگری بزرگ‌ترین عامل اشتغال‌زایی در جهان است که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم نزدیک به 200 میلیون شغل یعنی حدود 10 درصد شغل‌های جهان را ایجاد می‌کند. روند رشد افزایشی گردشگری همچنان ادامه دارد؛ به گونه‌ای که پیش‌بینی می‌شود جابه‌جایی توریست‌ها به مقدار میانگین 4/1 درصد در سال در طول دو دهه‌ی آینده باشد. همچنین، تخمین زده می‌شود که سرمایه‌گذاری برای گردشگری تا سال 2010 به 10/6 درصد از کل سرمایه‌گذاری جهانی یا 1/4 تریلیون دلار آمریکا برسد [28].

1 -Prof. Heinziker & Prof. Craff

2-3. انواع توریسم

توریسم یا گردشگری بر اساس مبدأ و مقصد سفر، و نیز بر اساس انگیزه‌های سفر به انواع مختلفی تقسیم می‌شود.

بر مبنای مبدأ و مقصد سفر، گردشگران به سه دسته تقسیم می‌شوند:

1- گردشگران بومی یا داخلی¹: منظور افراد مقیم یک کشور یا منطقه است که تنها در داخل منطقه خود سفر می‌کنند.

2- گردشگران خارجی²: به افرادی غیر از ساکنان یک جامعه خاص، که به آن منطقه سفر می‌کنند، اطلاق می‌شود.

3- گردشگران داخل به خارج³: به افراد مقیم در یک جامعه که به منطقه‌ای خارج از منطقه سکونت خود سفر می‌کنند، اطلاق می‌شود [33 و 30].

بر اساس انگیزه‌های سفر نیز گردشگران به دسته‌های زیر طبقه بندی می‌شوند:

توریسم تفریحی، توریسم درمانی، توریسم ورزشی، توریسم فرهنگی، توریسم تجارتي، توریسم سیاسی، توریسم زیست محیطی یا طبیعت‌گرا⁴، توریسم مذهبی، توریسم خرید⁵، توریسم مجازی⁶، توریسم قومی⁷، توریسم مزرعه‌ای⁸ یا کشاورزی، توریسم ادبی⁹، توریسم جنسی¹⁰، توریسم فضا¹¹، توریسم باستان شناسی¹²، توریسم تولد [33].

2-4. اثرات اقتصادی گردشگری

اگرچه صنعت جهانگردی دارای اثرات گوناگونی از جمله اثرات فرهنگی، اجتماعی، روانی، سیاسی و... می‌باشد ولی آنچه که این صنعت را بیشتر برای دولت‌ها جذاب نموده است، صرف نظر از اثرات گفته‌ی شده بالا، اثرات اقتصادی آن است که نقش به‌سزایی را در توسعه‌ی اقتصادی و رشد ملی بسیاری از کشورها بازی می‌کند. مهم‌ترین ویژگی این صنعت، پایداری و ثبات آن در برابر نوسان‌های اقتصادی، به‌ویژه در مواردی است که تولید صنعتی با کاهش مواجه می‌شود [10].

1 - Domestic Tourist
2 - Inbound Tourist
3 - Outbound Tourist
4 - Eco Tourism
5 - Shopping Tourism
6 - E. Tourism
7 - Ethnic Tourism
8 - Agri Tourism
9 - Literary Tourism
10 - Sex Tourism
11 - Space Tourism
12 - Archeaeological Tourism